

RÉGI MÁJUS ELSEJÉK CSONGRÁD MEGYÉBEN*

Az alábbi adatközlés az első kísérlet volt 1952–53-ban egy földrajzi terület munkásünnepeinek összefogására. Természetszerűleg magán viseli az ilyen kezdeményezések elkerülhetetlen hibáit is. Bár megírásának idején jelent meg Réti László: Magyar május elsejék c. dokumentumgyűjteménye, ez főképp a politikai eseményeket domborította ki. Azonban az évtizedek során kialakult hagyományos ünnepi rendje e napoknak. Május elsejével kapcsolatos dalok születtek és hagyományozódtak az egymást követő nemzedékekre. A május 1-vel kapcsolatos kulturális vonatkozású anyagot, át- meg átszövik a nyomtatásban terjesztett – és így közismert – proletárdalok. Gyűjtés közben az adatközlők már nem emlékeznek arra, hogy milyen füzetkéből tanulták annak idején az éneket, tehát úgy mondják el, mint szájhagyományt. Így azután a valódi szájhagyomány keveredik az ilyen másodlagos jellegű átvételekkel. Az emlékezések hiányos, évekhez pontosan alig köthető adataihoz, hozzá kellett vennünk az irodalomból vett anyagot is. Ezt külön jeleztük, valamint az adatközlők adatait is. 1890-től a II. Internacionálé határozata szerint a világ összes munkásainak nagy harci seregszemléje május 1.

Csongrád megye városaiban, bár az ipari munkásság száma nem volt jelentős a vidék agrár jellege miatt, mégis számos visszaemlékezés idézi a régi harcos május elsejéket.¹

Május elsejék 1890-től 1919-ig

1890. Szeged

Czibula Antal, a szegedi munkásmozgalom egyik volt vezetője mondta visszaemlékezéseiben az első szegedi május elsejéről:

„Talán hatvan éve annak, talán 1890 májusában volt. Akkor édesapám piros szegfűvel jött haza, amely ott díszelgett a gomblyukában. Kérdőzködésünkre elmondta, hogy a Kállay ligetben volt, ott ülték meg a világ munkásainak ünnepét.”²

¹ Az adatokban főleg a kulturális anyagot igyekeztem kidomborítani. Ezek azonban igen vegyes értékűek: van közöttük folklórrá vált munkásdal, induló, népdalok dallamára írt alkalmi vers, munkásköltők formailag talán gyenge, de átélt versei, nevesebb költők által írt ünnepi ódák. Azt hiszem azonban, hogy éppen ezzel a sokszínű anyaggal lehet legjobban bizonyítani, milyen élmény volt és mennyire készültek a munkástömegek május 1. méltó megünneplésére. Az elmondott és közölt versek több évtized távlatában is töretlenül élnek és munkálnak az adatközlők emlékezetében.

² Dr. Czibula Antal, a helyi munkásmozgalom egyik jeles szervezője, 73 éves korában meghalt Szegeden 1953-ban.

* Részlet a szerző Csongrád megyei munkáshagyományok c. munkájából. A M. Tud. Akadémia 1954-ben 1000 Ft-tal jutalmazta. A helyszíni gyűjtést, mint a Móra Ferenc Múzeum munkatársa végeztem 1952–53-ban.

Az újszegedi Kállay liget nagy nevezetességre tett szert a szegedi május 1-ék történetében. Minden évben ott zajlottak le a munkások összefüvetelei. Sok esetben csak nagy nehézségek árán, a rendőrség éberségének kijátszásával sikerült átkelni a hídon és a ligetben összegyülekezve ünnepelniük.

Az első budapesti május elsején szegedi küldöttek is jelen voltak.

1892. Hódmezővásárhely

„A munkások népgyűlés tartására kértek engedélyt. A főkapitányság nem adta meg ezt. Azt mondta: népgyűlés tartását a városban nem engedi meg. Erre a munkások így szóltak: megtartjuk a városon kívül. Május elsején ezrekre menő tömeg gyűlt össze a város szélén levő „Sziget” nevű téren. A vezetők érem alakú jelvényt viseltek, melyen egy kalapácsot fogó kéz és május 1. felirat volt. Török Lajos helybeli ügyvéd szolt volna a néphez, de nem a nép szája íze szerint beszélt és a nép megabcugolta, még a Himnusz helyett is, melyet az Iparos Dalárda (Ifjúsági Énekkar) énekelt a Marseillaises dallamára írt Munkásindulót követelték. A rendőrség erre feloszlatta a gyűlést, mire a tömeg egy része a Népkerthez vonult, ott aztán sörözött, dalolt, végül rendezavarás nélkül hazatért. Tartottak aztán gyűléseket hatósági engedéllyel. A város különböző részein voltak olvasó házak, hol szocialista lapokat olvastak, magyaráztak, terjesztettek.³

Hogy milyenek voltak az előkészületek erre a nevezetes május elsejére egy másik résztvevő memoárjából tudjuk meg:

„A Munkásegylet alapszabályait jóváhagyták, egy kis kunyhót is kineveztek otthonuknak és megkezdték az előkészületeket május elsejére. Megtárgyalták, hogy milyen műsort fognak adni a munkásünnepen. Több dal címe merült fel a vitában, de egyiket sem tartották megfelelőnek, mert „nem a szocializmusba vágó dalok voltak.” Végül megbízták az Öreg Nagy Sándort egy pár soros munkásdal megírásával. Még az éjszaka megírta, megmutatta feleségének is és azt kérdezte tőle. Vajon, hogy fogjuk énekelni?

Nem kell azon töprenkedni válaszolta az asszony, majd valamelyik ismert dalnak a dallamára fordítjuk! Ebben maradtak.

A dal szövege: *Kubikosok indulója*

*„Kik dolgoznak a vízparton, a töltéseken?
Kik hordják itt a nagy terhet hóban, esőben?
Gátat húznak a víz mentén pontos, magosat
Figurát is szoktak hagyni, elég gangosat
A kubikosok, a jó kubikosok...”*

Másnap Bordás Imre megszervezte a dalárdát és rövidesen be is tanulták a Kubikos indulót. Elkészítették az ünnepély programját is. És 1892. május elsején már 12 óra után a munkásnép sokasága sietett a népkerti állomás felé, úgyszintén a vasúti töltés tövében is azok, akik Ujvárosról, vagy a Susán városrészről jöttek. Még kocsik is voltak a már a szigeti gyepen. Siettek, hogy kellő időben jó helyet foglalhassanak el. Mert még ilyen gyűlés sohasem volt Vásárhelyen. Az egybegyűlteknak nagyon tetszett a Dalárda által előadott Kubikos induló. Jól indult az ünnepség de, mikor Török ügyvéd az ünnepi be-

³ Ormos Ede: A szocializmusról, különös tekintettel a hódmezővásárhelyi munkáskérdésre. Hódmezővásárhely 1896. 64—67 p. passim.

szédét megkezdte, Póka rendőrkapitány, aki akkor érkezett meg rendőreivel betiltotta a gyűlést. Fenyegető felkiáltások közepette széteszlott a tömeg.”⁴

De a felvonulás közben az egész összegyűlt nép énekelte az erre az alkalomra írt alkalmi rigmust a Kossuth nóta dallamára:

*„Indulj munkás tüntetésre
Május hónap elsejére
Nemzetközi munkásünnep
Minden munkás üli azt meg
Éljen a munkásszövetség!
Éljen a munkás! . . .”⁵*

1893. Hódmezővásárhely

„Rendőrségi engedéllyel a Szabadság térnek nevezett vásártéren több ezer főnyi tömeg jelenlétében tartották meg a május elseji munkásünnepet, melyen a munkások helyzetének javításáról és május elsejének megünnepléséről beszéltek. Itt beszélt először Szántó Kovács János is, de olyan hevesen, hogy az elnök – Szombati Géza cipészsegéd – kénytelen volt őt többször figyelmeztetni.”⁶

1894. Hódmezővásárhely

A helybeli Szocialista Párt – Általános Munkás és Olvasó Egylet néven szervezett egyesületet, mely Szántó Kovács János elnöke alatt 1700 fizető taggal működött. Gyűléseit a város különböző pontjain kéthetenként tartották – a tagok létszámánál sokkal több résztvevő előtt, mint a jelenvoltak elmondják. A városi urak Sz. Kovács működését veszélyesnek találták és félték a lelkes vezető által mozgatott munkásoktól is; – megbízták Póka László rendőrkapitányt, hogy az összejövetelek helyén házkutatást tartson – ürügyet keresve Sz. Kovács lefogására. Póka a talált röplapokat és nyomtatványokat, mellyel a dolgozók május elsejére készültek lefoglalta: április 21-én. Ez az esemény volt a kiindulópontja a Sz. Kovács féle zendülésnek, melyben úgy a földmunkások, mint az iparoslegények résztvettek. Az események közismertek ezzel kapcsolatban, kár lenne ismételtelen leírni, de igen jelentős abból a szempontból, hogy úgy a résztvevők, akikkel beszéltem, mint a fiatalabbak még ma is valami legendás szeretettel beszélnek Sz. Kovácsról és megőrizték sőt továbbadták azokat a dalokat, melyek Sz. Kovács bátor helytállása alkalmával keletkeztek és ma is élnek és elevenen hatnak a vásárhelyi dolgozók lelkében.

*„Rajta, rajta elveinkért harcra
Fel csatára koldus, elhagyott nép
Hadd boruljon gőg előttünk arcra
Táborunkba lép, ha két kezed ép!*

⁴ ifj. Nagy Sándor: A szocializmus keletkezése Hódmezővásárhelyen. Hódmezővásárhely. 1924. 64–67 p. passim. és saját elbeszélése nyomán.

⁵ Réti László: Magyar május elsejék. Szikra 1953. 117 p.

⁶ Ormos: i. m. 64–67 p. passim.

*Csak összetartás – az izmainkkal
Kérd, követeld jogainkat
Gaz áruló ki félúton megáll
A tőke nekünk ellent nem áll!*

A Sz. Kovács zendülés egyik, ma is élő aktív résztvevője emlékszik, hogy a későbbi években is nagy lelkesedéssel énekelték május elsejéken, hogy:

*„Május reggel bíborpirja vonja körül az eget
Fodros szélű forradalmi vörös zászló integet
Mintha mondaná légy készen – talpra, sorba emberek
Jogotokért, szabadságért e nagy világgal küzdjete!”*

1900. Hódmezővásárhely

Már a kora reggeli órákban énekelve járták be az utcákat a dolgozók a Marseillaises hangjai mellett. Szántó Kovács városában a munkások minden nehézség ellenére is beszüntették a munkát és ünnepeltek. Délután úgy mint a korábbi években, csoportosan sétáltak az ismert kis májusi jelvényvel gomblyukaikban. A Kossuth térre igyekeztek a csoportok, de a rendőrség szétoszlatta őket. A Marseillaisest Gáspár Jenő ismert szövegével énekelték:

*„Föl dalra társak zengje ajkunk
A munka bús, de szent dalát
Mi dolgozunk, nagy hasznot hajtunk
De hol a kéz mely díjat ad? . . .” stb.*

Ismét énekelték a Kossuth nóta dallamára:

*„Indulj munkás tüntetésre
Május hónap elsejére . . .” c. dalt, de*

a nyolcszakaszos dalnak az utolsó két szakaszát más változatban énekelték, mint ahogy a Népművészeti Intézet „Útmutatója” közli.⁹

Adatközlőim előadásában így hangzott az említett szöveg:

*„Minden nemzet igaz fia,
Ki jót akar ünnepel ma.
Megmutatja a világnak,
Győzni kell az igazságnak.
Éljen a munkás!*

*Kiáltsunk fel mind e napon
Hogy megértse a hatalom
A nép szava, isten szava
Jó lesz hogyha meghallja ma
Éljen a munkásszabadság!
Éljen a munkás!”*

⁷ Bodrogi János 63 éves kőműves. Hódmezővásárhely.

⁸ Borsi János 73 éves kőműves. Hódmezővásárhely. 1919-ben a Direktórium egyik tagja.

⁹ Dégh Linda: Útmutató a munkásosztály néprajzi vizsgálatához. Bp. 1953. 54—55 p.

Ez a szöveg nyilván egy variánsa az „Útmutatóban” közöltnek. Bizonyítja azt is, hogy még a nyomtatott szövegek is variálódhatnak. Az említett dalokra az idősebb elvtársak jól emlékeznek és még ma is szívesen éneklük őket.¹⁰

1902. Makó

A helyi nagyságok betiltották a gyűlést és felvonulást. Hiába fellebbeztek a belügyminiszterhez. Az elutasító határozatot öten is mentek kézbesíteni a szocialista vezetőnek. Az említett vezető felesége, hogy valamilyen formában mégis kifejezést adjon május 1. jelentőségének, az *éjszaka folyamán vérpirosra festette a házat* . . .¹¹

Ez a nagysikerű és szellemes ötlet még évek múlva is sok követőre talált május elseje táján.

1904. Szeged

Az ostromállapot dacára a szegedi munkásság hatalmas népgyűléssel ünnepelte meg május elsejét.

A résztvevők elmondják, hogyan zajlott le a munkásünnep. „A májusi népgyűlést a munkások a Kállay ligetben akarták megtartani, a rendőrség betiltotta, de a „gárda csak összeröfönt” – mégis csak meg kellene tartani. Jöttek az építómunkások akikkel nagyon jóban voltak az asztalosok: tanakodtak, mit is lehetne csinálni. Zombory elvtárs (adatközlőm) ajánkozott, hogy ő átviszi a népet Ujszegedre, de vigyázzanak a provokátorokra. A táblákat és zászlókat becsavarták, rejtve vitték. Négyesével sorbaállították a népet. Zombory oldalt ment a sorok mellett, hogy „lássák azt, hogy ki is itt a jó kutyaszőr”. „Egy Kocer nevű rendőrkapitány ott várta a tömeget a vármegyeháza előtt: – nem tudja maga Zombory, hogy nem szabad felvonulni? – Tudjuk mi azt csak hát muszáj valamit csinálni a néppel, hát elvisszük őket a Kállay ligetbe. Utasítást adott Zombory, hogy két sor jobbra – két sor balra menjen fel a járdára – így mentek tovább. A hídon akkor még hídvámot kellett fizetni – 4 krajcárt. Mondta a hídbiztosnak, hogy számolja csak le a népet, majd egyszerre kifizetjük. De a híd végén várta már őket 16 lovasrendőr. Erre gyorsan szétoszlatta a népet a szélrózsa minden irányába – irány és cél a Kállay liget. Oda is ért délre az egész „gárda” és boldogok voltak, hogy mégis sikerült kifogniuk a rendőrökön.”¹²

Hódmezővásárhely

„Az összes szervezett szakmák munkásai együtt ünnepelték május 1-ét. Reggel 8 órakor minden szakma saját helységéből – az építómunkások a sztrájk-tanyáról bevonultak az Erzsébet kertbe, ahol délelőtt 10 órakor gyűlés volt, melyen az előadó május 1-ének jelentőségét ismertette.”¹³

Újabb május 1-i dalokra emlékeznek vissza az elvtársak ezzel kapcsolatban. Ez évben is énekeltek még a „Májusi reggel bíborpírja vonja körül az eget”, de új dalokat is tanultak.

¹⁰ Borsi János és Kapás Mária 73 éves munkásnő elbeszélése nyomán.

¹¹ Réti L.: im. 161–62 p. nyomán.

¹² Zombori Lajos 78 éves makói asztalos közlése. 1919-ben az MT. elnöke Makón.

¹³ Réti L.: i. m. 172 p.

„Itt van újra május elseje
A levegő dallal van tele
Zengedezzük hát mi is dalunk
Mindnyájan testvérek vagyunk...”¹⁴

Májusi dal (Szeged felé foly a Maros dallamára).

„Forradalmi vörös zászlónk szabad szellő lengeti
Szabad szellő egy szebb jövő diadalát hirdeti
Szent a zászló, szent a jelszó, ami írva reája
Az elnyomott munkásnépet lelkesíti csatára...”¹⁵

Az írásbeliség és szájhagyomány jellemző keveredése jelentkezik a munkásdalok elemzése közben. A munkások, főleg a szakképzettek, mindig nagy szeretettel olvasták a különböző pártkiadványokat, könyveket, verseket: melyek bevilágították az akkori munkásélet sötéttségét. Ezek az olvasott versek, elbeszélések olyan mély nyomokat hagytak bennük, hogy tudatukban megőrződtek 50 év távlatán keresztül is. Az elmúlt 50 év kisebb-nagyobb munkásköltőinek verseire élénken emlékeznek és elmondták őket egymásnak, – így hagyományozódott tovább a vers most már név nélkül. „Ezt mindenki tudta közülünk” – mondják. Nem érdektelen felsorolni kik voltak azok a költők, akiknek versei eleven erővel hatottak a munkásokra, itt a provincon – a vidéken – ahogy ők mondják.

Csizmadia Sándor, Farkas Antal, Gyagyovszky Emil, Madarász Emil, Kiss Károly a magyarok közül, Ada Nengri, Abet Ádám a külföldiek közül. A századforduló táján jelentősebb költőink közül különösen Reviczky Gyulának: *Kenyér* című verse volt ismeretes. Jellemző, hogy politikai vezetőik is mennyire fontosnak tartották a dolgozók kulturális nevelését és kulturszükségleteik kielégítését – erre bizonyíték Alpári Gyula, akinek versfordításai ismeretesek a korabeli kiadványokból.

Ebben az évben kezdték énekelni és a világháború utánig „divatos” volt a *Piros zászlónk* című dal:

*Piros zászlónk, vörös zászlónk
Lobogtatja a szellő
Jer alája, jer alája
Te jogtalan szenvedő
Testvérünk vagy mért ne
Tartánál velünk
Ha munkás vagy – nem lehetsz te ellenünk!*

*Elő, elő sorba, hosszan
Te jogtalan munkáshad
Zsarnokodat, hóbéridat
Táborunkból jól láthadd
Dörögd velünk, nincs számukra grácia
Éljen a szociáldemokrácia!*¹⁶

¹⁴ Borsi János 73 éves kőműves közlése. Hódmezővásárhely.

¹⁵ Kapás Mária 73 éves munkásnő közlése. (Vö. Csizmadia: Proletárdalokönyv Bp. é. n.) (Mónus József verse.)

¹⁶ Bodrogi János 62 éves kőműves közlése.

1907. Hódmezővásárhely

Kora reggel tüntetők nagy tömege vonult fel a város főbb utcáin jelzőtáblákkal, munkásdalokat énekelve, éltetve a népjogokat, abcúgolva a munkáltatókat és a kormányt. Ezen a felvonuláson megmutatkozott a május elsejék harcos jellege.

A népkertben megtartott ünnepélyen szavalta Kapás Mária az alábbi lendületes, lelkesítő költeményt:

*„A Teremtés legszebb, legcsodásabb napja
Légy üdvöz május első reggele
Millió munkás munkáját hagyja abba
Millió rabszolga láncát tépi le
E földön ez az egyedüli ünnep
Mert maga a Természet ünnepel
A kikelet imára hí bennünket
Szabad pacsirta himnuszt énekel . . .”*

Az ötven év előtt szavalt költeményt fejből, megakadás nélkül mondta el a 75 éves adatközlő és hozzátette, hogy sírtak a dolgozók mikor hallották és a későbbi években is mindenki aki ott volt emlékezett erre a versre. Időnkint el-elszavalta más alkalmakkor is.¹⁷

1907. Makó

Nagy lelkesedéssel készültek május elseje megünneplésére. Legjobban szervezve a szabók, földmunkások, asztalosok, cipészek voltak, de az építőmunkások sem maradtak hátrább. Összeültek – miképpen ünnepeljék meg a munka ünnepét. Itt is Zombory elvtársat bízták meg a szervezéssel és kivitelezéssel. Ő arra is ügyelt, hogy miképpen szabja meg az egyes szakmák felvonulási sorrendjét, mert a szakmabeliek nagyon érzékenyek voltak arra, hogy melyik megy előbb. A Gödör vendéglőnél találkoznak az volt a terv – ebéd után. Oda is mentek a dolgozók. Akkor felállította őket nyomdászok, kőművesek, asztalosok, cipészek sorrend szerint – utánuk jöttek a kisebb szakmák. Elmentek az Űri utca sarkáig. Ott megállottak. Minden csoportnak volt zászlaja és szakmai jelzőtáblája. A nemzeti lobogót vörös fátyollal vonták be. Szemből a Vásárhelyi sugárútról a földmunkások jöttek zeneszóval. Mikor „elénk értek meghajtották a zászlóikat és tábláikat és elvonultak előttünk”. Akkor a többiek hozzájuk csatlakoztak. Az egész város kint volt a Főtéren és nézte a munkások parádéját. Utána a Ligetbe mentek. Zombory tartotta az ünnepi beszédet. A munkásság helyzetéről beszélt és május elseje jelentőségéről. Közbe a rendőr húzogatta a kabátját, hogy elég lesz már, de ő rája se hederített – mint mondja – „Olyan fegyelem volt ott, hogy a rendőrök nem tudtak belénk kötni, nem is volt semmi baj!” A táblákon ilyen feliratok voltak: „Jogot a népnek!” „Haza csak ott van, ahol jog is van!” „8 órás munkaidőt” (Ez a nyomdászok tábláján volt. Ettől az évtől kezdve minden évben megtartották a május elsejét. Nők a felvonulásban csak a földmunkások között voltak.)¹⁸

¹⁷ Kapás Mária 73 éves munkásnő közlése. (A verset Palágyi Lajos írta.) Megj. Népszava 1890. V. 4. száma.

¹⁸ Zombori Lajos 78 éves asztalos közlése. Makó.

A szitáló eső ellenére reggel 8 órára már százak gyűltek össze a Szabadság téren. Onnan az Erzsébet-kerti Vigadó felé indultak. Kilenc óra után indult el a több ezer főből álló tömeg a földmunkások újonnan fölavatott vörös zászlójával az élen. Az egyes szakmáknak jelzőtáblái voltak. Útközben sokan csatlakoztak a menethez. Az egész város népe érdeklődéssel figyelte a munkások szervezett menetét.¹⁹

Új munkásdalt is tanultak erre az alkalomra, mely hosszú éveken keresztül nagyon népszerű volt:

*A kikelet hívogató szózatára
Fölpattan a műhelybörtön ócska zára
Virágillat, enyhe szellő jár a réten
Csak a gyáva marad most meg börtönében.*

*Tegyetek le fúrót, vésőt, kalapácsot
Élvezzük bár egy napra a Szabadságot
Nem sokára úgy is bőven lesz belőle
Meg ne ártson – szokjunk hozzá jóelőre.*

*A mezőn is szüneteljen most a munka
Ne gondoljunk senki másra, csak magunkra
Tartson velünk mindenki, ha velünk érez
Aki nem tart az úgy is az ördögé lesz!*

*Jöjjetek ki a szabadba, a mezőre
Ott fogadjuk meg előre, csak előre
Egy a célunk, közös célért forr a vérünk
Meg ne álljunk míg odáig el nem érünk!*

*Halljátok e mit beszélget a fa lombja
Fejcsóválva bölintgatva azt susogja
Ha az a sok kérges tenyér egybefogna
A világ csak úgy magától dőlne romba!*

*Azt énekli a madár is fenn az ágon
Úr és szolga minek vannak a világon
Szabadság a földi élet drága napja
Ott az éden, hol sugarát ragyogtatja!*

*Keservünket megsiratta már az ég is
S mi a munka jármát vonjuk egyre mégis
Rázzuk le és kinek ezért fáj a háta
Hogy ne fájjon tegyük azt az ő nyakába!*

*Jertek mind a proletárok táborába
Esküdjeteek föl pirosuló zászlajára
Piros annak színezete mint a vérünk
Azt jelenti a sorsunk is egy minékünk!*

¹⁹ Réti L.: i. m. 186. p. nyomán.

*Jöjjetek ki a szabadba a mezőre
Ott fogadjuk meg előre, csak előre
Mi mindnyájan egytől-egyig sikera szállunk
Míg a célhoz el nem érünk meg sem állunk!*

Könnyű, kellemes dallama igen elősegítette ennek a dalnak az elterjedését.²⁰

1914. Szeged

„Az 1914-es május 1. megünneplésére már az előző hónapok eseményei rávetették a fényüket. Nagy munkanélküliség volt. Ebben az időben (1913) küldték le Pestről az első párttitkárt Varga Ferenc aradi születésű nyomdász, aki képzett szocialista vezető volt. Súlyos tüdőbaja azonban időnként visszavetette értékes népnevelő munkájában.

Szeged munkásainak hangulata forradalmi volt. Eszmeileg a legképzettebb ebben az időben Dr. Czibula Antal – a mosónő fia, a szegények ügyvédje. Ő a párt ügyésze is. Az ideológiai képzés Varga előtt nagyon szervezetlen volt. Az eredményes munkát erősen befolyásolta a munkások jórészen alkoholizmusa. Ezt ellensúlyozni Dr. Czibula Hollós főorvossal (1919-ben Egészségügyi Népbiztos) és más lelkes dolgozóval megszervezték a Good Templar Rend-et, mely antialkoholista szövetség volt.

Varga párttitkár kiváló szervezőerejét bizonyítja, hogy hetek alatt olyan aktívahálózatot szervezett, melyre minden körülmények között számítani lehetett. Ez a „tizenhatoknak” nevezett aktív csoport volt a lelke az 1914-es május elsejének is.

Varga népnevelő tevékenységének középpontjába az embert állította. Azt tanította – az embereket rá kell ébreszteni társadalmi helyzetükre, ennek összes vonatkozásaival együtt, ha ezzel tisztában vannak, akkor készek a forradalomra és annak végigharcolására is. Varga a munkásdalárda segítségét is igénybe vette az agitációkor. A „tizenhatok” közül 9 dalárdista volt. Szombatonként a városszéli kocsmákba küldte ki őket – több részlegben – ott pedig magyar nótákat énekeltek. Mikor a vendégek fölfigyelték rájuk, akkor elénekeltek – többek között – az „Álmaimnak csendes éjjelén” című dalt, mely a rabszolgákról szólt. Ezután rövid forradalmi agitációt adtak le: „A szabadságért nem sóvárogni, hanem harcolni kell”.

Aki érdeklődött a vendégek közül, hogy miként kell harcolni, azt felkérték, hogy jöjjön be a munkásotthonba a pártszervezetbe ott majd hall róla. Ilyen eszközökkel rövid idő alatt, közeledő május elseje előtt felduzzasztották a taglétszámot.

A rendőrségről olyan értesítés jött, hogy május 1-ét munkabeszüntetéssel lehet ünnepelni, de erre röplapokkal felszólítani a munkásságot és csoportosan felvonulni Újszegedre – szigorúan tilos volt.

Varga ezt közölte aktíváival, egyben megbeszélték, hogy olyan népes felvonulást rendeznek, amelyet még nem látott Szeged. A nőket, gyermekeket, egyéb hozzátartozókat – úgy beszéltek meg – már kora reggel átküldik Újszegedre. Csendes agitációval pedig a párt és szakszervezeteken keresztül szervezték a felvonulást. A gyülekező a Munkásotthon udvarán volt.

²⁰ Kapás Mária 73 éves munkásnő. Saját gyűjtés, a dallamot kérésemre Péczely Attila múz. kartársam jegyezte le. (Csizmadia Sándor verse.)

A rendőrségnek oka volt félni az esetleges felvonulástól, mert a nagy munkanélküliség miatt igen elkeseredett volt a munkások hangulata.

Kora reggel rendőrjárőrök cirkáltak május elsején és a katonaság is készenlétben állt a laktanyákban.

Hat órákor, reggel kezdődött a gyülekezés a Munkásotthonban. Minden irányból jöttek az ünneplőbe öltözött munkások és rövidesen teljesen megtöltöttek a munkásotthon helységeit. A rendőrök is felfigyeltek a mozgásra és érdeklődtek mi ez. Pestalics bácsi, az öreg munkásköltő ezt mondta nekik: „Nem tudják, hogy ez a Munkásotthon? Munkások vagyunk oszt hazagyöttünk!”

Közben az udvaron szakmák szerint nyolcas csoportokba soroltak. Legelől Czibula és Varga elvtársak. Az első sor nyolc fehérhajú kőműves, a két szélső az öles termetű Salánki és Ábrahám elvtárs. Kitérdultak a mellékutcára nyíló kapun. Az építőmunkások után a földmunkások mentek az első sorban egy erőskötésű földmunkás vitte a nehéz selyem vöröszászlójukat. Az volt ráhímezve: Éljen a Világzsabadság! A következő sorban két erős kubikos vitte összefogott kézen a köszvénye miatt járni nem tudó Hansel Józsefet a Munkásotthon gondnokát.

Varga párttitkár is az élre állt és korholta Czibulát, hogy miért van itt, honnan vesznek védőt ha ő is lebukik. De Czibula öntudatosan felel: nem akarom magam meggyalázní, mert képtelen vagyok másképp cselekedni, mint ahogy beszélek. És ment tovább hangtalanul a tömeg.

Céljaikat a menet élén vitt kis pirosra festett táblácskák mutatták. Ilyen feliratok voltak: „A proletárságot csak önmaga szabadíthatja föl.” „Éljen a három nyolcas!” „Éljen az általános, titkos választójog!” „Munkát! Kenyeret! Jogot!”

A menetben a további sorrend ez volt: famunkások, textilesek, vasasok, bőrrösök, szabók, ételmezésiek, nyomdászok, könyvkötők, a földmunkásokhoz zárkózott törpebirtokosok, segédmunkások, fuvarosok, fűrészes és téglagyári dolgozók jöttek. Ezt a kétszáz sort meghaladó falanxot körüluggi a jólszervezett 10–14 éves fiúcskák százötven főnyi serege.

Mikor kiértek a körútra megkezdődött a tüntetés. Forradalmi jelszavakat kiáltottak: „Munkát! Kenyeret!”, „Kenyeret és jogot!” – „Földet és szabadságot!” Közben énekelték a népszerű „Piros zászlót, vörös zászlót lobogtatja a szellő”-t. Mikor a laktanya elé értek, ezt kiáltották: „Le a militarizmussal!” – „Le a fekete-sárga hadsereggel!” – Abcugolás mellett mindenki kendőt lobogtatott a katonák felé és a Kossuth nótát, Klapka indulót, valamint a „Szennyes az én ingem”-et dalolták. A gyereksereg is átvette a dalokat.

Mikor a Kenderfonógyár elé értek Wimmer igazgató ellen tüntettek. Wimmer igazgató volt a legvadabb szegedi „rabszolgatartó”.

A Munkásotthon másik kapuja előtt ácsorgó, hoppon maradt rendőrök bizonytalan léptekkel indultak jelentéstételre.

A többi laktanyák előtt a magyar hadsereget éltetik és a Marseillaisét énekelik. De éneklük a népszerű „Tulipános banda piruljon a pofátok” és a „Proletárok egyesüljete” dalokat is.

A Gizella téren a gimnázium paptanárai nézték a felvonulást. Mikor a menet odaért a földmunkások zászlótartója egyikézzel fogta a zászlót, máskezével levette a kalapját és köszönt:

– Dicsértessék . . .

– Mindörökkön . . . fogadják meglepetéssel a papok, mert nem vártak köszönést a szocialistáktól.

–... a világot megváltó nemzetközi szocializmus! egészítette ki a köszö-
nést a hatalmas kórus a földmunkások soraiból.

A Templom téren a Révai utca felől sietősen közeledik egy fekete ruhás,
középmagas, vékony ember. Arca is fekete rövid körszakállától, fekete szemei-
ben tűz lobog. Széles kalaplengetéssel üdvözölte a tömeget. Odalép Czibulához
kezet fognak, majd megölelik egymást. Czibula bemutatja a vezetőknél: JU-
HÁSZ GYULA a költő.

Ugyanekkor a fiúiskola udvaráról lovasrendőrök kanyarodnak ki az ut-
cára, elől Pottyondy Miklós r. kapitány, mögötte 30 lovasított pribékje. Lovat
táncoltatva jönnek a tömeg elé, kard ki! vezényel a kapitány. Salánki erre dalt
vezényel

„Francia, angol, meg egy marok magyar ...”
és „Az állam bajba van ...” ezeket énekli

a dolgozók tömege. Förgeteges abcugolás, jelszavak hangzanak és a hátsó sorok
nyomják az előlállókat: előre! előre!

A gyerekhad: zsaruk, zsaruk kiáltással fut előre, mögöttük futólépésben
3–400 vasas, akik eddig a menet végén helyezkedtek el. Az első sorok már
szemben állnak a rendőrökkel és dacosan száll a dal:

*„Főbíró úr itten van a papiros
Én vagyok a, én vagyok az a piros
Hadd lássam, hogy meddig ér el a keze
Fogasson le, legyen boldogabb vele
De azért én maradok
Aki voltam az vagyok
Mert, legszebb zászló, a mi zászlónk, a piros! ...”*

A dal vágott, mint a penge! A kapitány sápadt, de nem szól, csak a ház
sarka felé faroltat. És a „bátor rendőrök” – akiknek, ha egyenkint a karma
közé kerül egy kubikos, vagy fuvaros – gyalázatos, szadista módon bánnak el
vele – most riadtan a kapitány felé tekingetnek ...

A gyerekek a rendőrök közé rontanak és gúnyos bemondásokkal illetik
őket: és felharsan a dal refrénje is – „Van még lámpavas...” A gyerekek így
fejezik be a gúnyolódásokat – „Zsaru bácsik erre nem lehet elmenni, de ha
megfordulnak, akkor elmehetnek.”

A rendőrtiszt nem mer a gyerekekbe és a tömegbe rohanni, nincsenek uta-
sításai, meg a felelősséget sem meri vállalni a vérfürdőért – kardot rejtet és
csendben elvonulnak. Utánuk száll a „Főbíró úr...” és a jelszavak foszlánya.
A munkások végigcsókolják örömben a bátor gyerekeket.

A vasasok még külön megtréfálták a fülük-farkuk lógó rendőröket, mikor
elérjük értek a másik utcában a vasasok balra nézz-t vezényelték. A vezény-
szóra a rendőrök rövidre fogták a kantárt és kihúzták magukat, sápadt pofával
csinálták a fővetést a kemény tartással álló vasasoknak.

Innen már feltartóztatás nélkül mehetett a menet az újszegedi Kállay
ligetbe. Ott a hozzátartozók hangos üdvölgéssel fogadták őket. Itt is voltak
azonban rendőrök Borbola r. tiszt vezetésével. Ez közölte Vargával, hogy szét-
osztatja a gyűléseket, ha ilyet tartanának. Varga erre formás kis beszédet
tartott:

Elvtársak! Munkástársak! Május 1-i seregszemlénk véget ért. Kijöttünk ide, mint harcostársak. Beszélgettek egymással és rájöttök, hogy a munkás sorsa egy. Ma még osztályrészünk az ínség és nyomor, de ha akarjuk és érte áldozatot is hozunk, holnap már elkezdhetjük egy új, boldog és szabad világ építését. Ezt ünnepeljük meg most május elsején! És erősítsük a magunk erejében való bizodalmat. Ünnepeljünk!

Megkezdődött az ünnepély. Az asszonyok messze hangzó hangon kérték, mondják el az „igaz asszonyt”. A vállakra emelnek egy kedves arcú lányt és az Gyagyovszky versét szavalja:

*„Ki a férjét lázadásra bírja
A gyáva belenyugvást tövestül kiirtja:
Az az igaz asszony!”*

A dalárda a szabadságdalt éneкли:

*„Miként a mezőnek nyíló vadvirága . . .
. . . miénk lesz majd a nagy, a nagy világ!”*

A nép szétoszlik az árnyékban, kezdetét veszi a majális. A vezetők a középben helyezkednek el. Csendben ülnek, majd Juhász Gyula szólal meg: „. . . Amit ma láttam és hallottam és éreztem – gyönyörű költemény lenne megírva. Azt az erőt, bátorságot, amit a munkásság mutatott nem tudom ki bírom-e fejezni valaha verseimben. Míg jöttünk mindig dobolt bennem a vers, a rím és mindig éreztem azonban azt is, hogy nem jó, mert a valósághoz képest gyenge és szegényes.”

Vidám mulatozás, játék közben telt el a sikeres nap. Másnap. Összeültek a vezetők megbeszélni a tanulságokat. Sok érdekes részlet derített fényt a május elsejei sikerre. Megdicsérték a gyerekek jószervezettségét, bár Varga megjegyezte túl veszélyes feladatot vállaltak a gyerekek. Kiderült az is, hogy a vasasokat azért tartották a hátsó sorokban, mert lőfegyver volt náluk. Ők maguk készítették azokat és arra a célra tartogatták, ha a rendőrök szétugrasztják a népet, akkor fedezik a menekülést. Az építőmunkásoknál is a nadrágszija alá dugva kalapácsok és ácsfejszék voltak. Minden szakma ellátta magát valamilyen fegyverrel harc esetére.

Nyílik az ajtó. Egy kemény 46-os baka jelenik meg, hogy beszámoljon a vezetőségnek a kaszárnyai hangulatról.

Elmondja, hogy a kaszárnyaudvaron a tisztek fegyvelmező gyakorlatokat tartottak. Mikor a menet a kaszárnya előtt elvonult egy baka megkérdezi a tisztet, mit jelent az, hogy „militarizmus”. A tiszt dühében képen vágja a bakát, mert az utcai jelszavakra hallgatott és ekkor . . . mintha csizmaszárból hangzana egy hang valahonnan megszólal: „a militarizmus az, hogy mink két év helyett hármat szolgálunk”. Kitért a botrány erre. A tiszt toporzékolt, majd, hogy nem állt elő, aki ezt mondta, egyenként elmondatta a katonákkal a szöveget, hogy a hangról ismerjen rá a bemondóra. De nem akadt rá. Erre laktanyafogsággal büntette a századot. Megint megszólalt a hang: „ez is militarizmus!” A tiszt kétszeresre emelte a büntetést és a századot leváltották. De estére mindenki megtudta így, hogy mi a militarizmus. Az egyik szakács volt a hang gazdája, aki a pinceablakból nézte az udvaron történeteket. Ezért nem jöttek rá.

Varga párttitkár összefoglalta az eredményeket: a sikeres felvonulással és a rendőrség megfutamításával megmutattuk az erónket. A katonaság is melénk áll, mint elvtársaink jelentik. Tovább is szélesebb körben kell eszméinket terjeszteni, hogy készen találjon a forradalom napja bennünket! Mindezeket a pártvezetőség elé terjesztem.

A szocdem. párt központi vezetősége azonban elutasította a forradalmi készülődést, szervezkedést; Varga javaslatát.²¹

1914. Makó

Makón ugyan munkásnap nem volt ebben az időben, s a helyi lapok közül is csak a helyi klérus lapja emlékezik meg a munkásünnepről, a szokásos „munkásfaló” stílusban. Azt azonban nem tagadhatják, hogy a szervezetség és felvonulás „impozáns” volt. Ezt azonban sehogy sem bírta elviselni a klérus tollforgatója és az örömtől piros arcokat az „alkohol hatásának” tulajdonítja, amelynél „csak a kontyos elvtársnők... bika vörös blúzai élénkebb színűek.” – No, de a munkások nem a dühtől vicsorgó civiseknek és a papoknak, hanem önmaguknak rendezték a májusi ünnepi felvonulást.²²

1916. Hódmezővásárhely

A munkásság a rendőrség engedélye nélkül is jólsikerülten tartotta meg hétfő este a májusi estélyt a Munkásotthon helyiségében. Számosan jelentek meg olyanok is, akik máskor távol tartják magukat a munkásság demonstrációjától.²³

1917-ben a BM betiltotta a politikai jellegű népgyűléseket, de az ünnepeket megengedte. *Hódmezővásárhelyen* a szervezett munkásság „méltóképpen tartotta meg a béke és demokrácia jegyében a május 1.-i ünnepséget. Délután fél 3-kor gyülekeztek az elvtársak és elvtársnők, valamint szervezetlen munkások is a Munkásotthon tágas helyiségében. Azonban az összes helyiségek szűknek bizonyultak és sokan az utcán rekedve hallgatták az előadók beszédeit.”²⁴

Szegeden az egész város megünnepelte e napot. Az összes üzletek zárva voltak. Az ünnepélyt a Munkásotthonban tartották meg de. 9-kor, de már kora reggel nagy csoportokban érkeztek a munkások a város minden részéből az otthonba. „Amikor az ünnepély megkezdődött a Munkásotthon udvarhelyiségét zsúfolásig megtöltötték az elvtársak.

Az ünnepi szónok Nyisztor elvtárs volt. Kifejtette, hogy a proletárság minden időben a békéért küzdött és ma is a béke érdekében munkálkodik. Az előadás után a munkásság kivonult Újszegedre, ahol a zöld pázsiton, költemények szavalása mellett folyt tovább az ünnepség.”²⁵

²¹ Varga János 63 éves kőműves közlése. Szeged. (A dalt vö. a Prol. Daloskönyvben közölttel, Bp. é. n.)

²² Maros Újság 1914. V. 3. p. i. (1915–17 között a helyi lapok egy sort sem közöltek a május 1.-ről.)

²³ Népszava 1916. V. 3. és 4. Réti: p. 204.

²⁴ Népszava 1917. V. 5. és 6. Réti: p. 206.

²⁵ Népszava 1917. V. 5. és 6. Réti: p. 207. (Az 1917-es egyéb eseményekről részletes dok. gyűjtemény és bibliográfia jelent meg azóta 1967-ben, Péter László összeállításában.)

1918-ban a május elsejei ünnepek vezérgondolata ez volt: „Ha békét és jobb életet akartok, vegyetek példát az orosz testvérektől.” A BM ismét csak zárt helyiségekben, vagy a városon kívül engedélyezte a gyűléseket, a felvonulásokat viszont betiltotta.

Hódmezővásárhelyen a helyi lap tudósítója álszent módon azon sajnálkozik, hogy életerős férfiak alig voltak a menetben, mintha azok saját jószántukból vettek volna részt a világháború vágóhídján. De nézzük a beszámolót: „Szomorú látvány tárult elénk május 1.-én, amikor a munkások ünnepelni szoktak. A felvonulásban legnagyobb részt nők és néhány öreg ember vett részt. Ipari munkás az egész menetben alig volt látható. Az agitátorok is nők voltak, Pestről küldtek két nő szónokot, akik a nap jelentőségét méltatták...”²⁶

Makón már a lapok írásában is tükröződik a közeledő forradalom viharának előszele. Olvashatjuk mennyire változtak az idők és a lapok hangvétele. Már nem gúnyolódnak, hanem sietve jelentik olvasóiknak, hogy a munkásság ünnepén az egész nyomdaszemélyzet munkaszünetet tart, s ennek következtében a lap legközelebbi száma csak május 3-án jelenik meg. De nézzük csak a vezércikket: „Ragyogó május 1. köszöntött ránk. Az egész világ munkásságának piros betűs ünnepe. Minden öntudatos munkásnak szent ünnepe e nap, s az egész világ rokonszenve fordul a munkásság és a munkáskéz felé. A munkásságé a jövő, amely hétmérföldes csizmákkal lép a véres mezőkön keresztül, hogy elvezesse az emberiséget a megértés, a békés munka korszakába. Jön feltartóztatlanul a munka, a béke, az igazság diadala...”²⁷

Szegeden is teljes munkaszünet volt e napon. A vezető lapok – Szegedi Napló – főszerkesztő Móra Ferenc; s a Szeged és Vidéke – főszerkesztő dr. Balassa Ármin – előzeteseket, vezércikkeket és beszámolókat közölnek a munkásünnepről.

„Amikor a munkások és munkásnők az öntudatos haladás jegyében ünnepelnek – mindenkinek fel kell figyelnie. A május lehelletének be kell hatolnia az irodák és hivatalok belsejébe is, hogy felüdítse az ott dolgozók lelkét és intő például szolgáljon: minden munka, minden hivatal csak a népért, csak az összességért van...”²⁸

A munkások reggel 8-kor gyülekeznek a Munkásotthonban (Fekete Ház Somogyi utca) 9-kor Újszegedre vonulnak, ahol a népgyűlést tartják. Az SZDP felkéri az üzlettulajdonosokat, hogy az élelmiszerüzletek kivételével tartsák zárva boltjaikat, de azok is zárjanak be 9-kor, hogy amikor a munkásság megindul az újszegedi játszótéren levő nagy népgyűlésre, az üzletek alkalmazottai is csatlakozhassanak a menethez. Egyben felkéri a bankokat és egyéb hivatalokat, hogy e napon hivatalszünetet rendeljenek el, hogy alkalmazottaik megjelenhessenek a gyűlésen és kifejezhessék politikai felfogásukat...”²⁹

Amikor az indulás perce elkövetkezett, a Munkásotthonból kihozták a zászlót, s a jelszóablákat. A hatalmas tömeg négyes sorokba rendeződött s a Kelemen utcán át megindult Újszegedre. A szónokok beszédei után a munkásság elszéledt a parkban, de minduntalan kisebb csoportok alakultak, melyek közepén valaki beszédet tartott a választó jogról. Többen költeményeket szavaltak. Egész napon át óriás tömeg volt Újszegeden és imponáló volt a mun-

²⁶ Hódmezővásárhely, 1918. V. 3. p. 3.

²⁷ Makói Független Újság 1918. V. i. p. 2. (E lap V. 4-i számának vezércikkében szó szerint átveszi a Szeged és Vidéke V. 2.-i vezércikkét.)

²⁸ Szeged és Vidéke 1918. V. 2. p. i.

²⁹ Szegedi Napló 1918. IV. 30. p. 5.

kásság békés tüntetése a választójog mellett. A szónokok annak az óhajtnak adtak kifejezést, hogy a várvavárt béke létrejöjjön...³⁰

A Szegedi Napló kissé irónikus hangú ünnepi beszámolójának anonim írója mögött a közismert stílusjegyek alapján Móra Ferencet gyanítjuk: „A világünnep napsugárban múlt el. A villamoskocsik jöttek, éppen csak Újszegeden nem. Pedig a Városi Tanács felhívta a Társaságot, hogy májusra indítsa el ezt a járatot... Régen a Tanács óhaja parancs volt. Ma nem tőle kérnek, neki adnak tanácsot.

Így a népek ezrei gyalog mentek át Újszegedre. A hidat éppen foltoztatták, közbe-közbe homokrakások várták a munkásokat, s míg megérkeznek... a gyárak, műhelyek vértelen proletárnépe áthever egy egész napot. Kerestük redős homlokukon a gondtalanságot s örömmel állapítottuk meg, hogy megtaláltuk.

Reggel ment ki a hosszú menet: Fürtös Sándor, Ábrahám Mátyás és Nemes Lajos beszédét az általános titkosról meghallgatta, aztán szórakozni akart, pihenni, s elküldte merengő gondolatait a világ ezer tája felé, ahol ilyenkor hasonló élettikkadtak örülnek a napsugárnak... Vidám társasjátékokat játszottak a résztvevők, amelyekben a 15 éves fiútól a 60-on felüli öreg munkásig mindenki részt vett. Jól esett látni, hogy az öregek, az élettől megtaposottak, akiket a természet, az ünnep megtisztít a mindennapos salaktól, a szürkén buta formaságtól, mert visszaadja nekik rövid órákra azt amit elvitt: az ifjúságot.”³¹

Így telt el 1918-ban a május elsejei munkásünnep a polgári forradalom előtt Csongrád megye székvárosában: Szegeden.

1919. Hódmezővásárhely

„A város proletársága e nap jelentőségéhez méltóan ünnepelt. Már kora reggel kezdtek gyülekezni a felvonulásra, majd amikor mindenki megérkezett elindult a hatalmas tömeg... Mint hatalmas folyam hömpölygött példás rendben, zárt, nyolcas sorokban a munkásság. Elöl ment a Munkástanács teljes számban (köztük Sz. Kovács egykori harcostársai) lengő vörös zászlóval, őket kis iskolás gyermekek rendezett sora követte: majd az ifjúmunkások, nőmunkások, kerületi pártszervezetek, végül a különböző szakszervezetek, köztük a földmunkások és vasutasok impozáns csoportja. Minden egyes szakszervezetnek külön jelzőtáblája volt. A felvonulás alatt a zenekar állandóan játszott.

A 20 000 főre tehető emberáradat a Kossuth tér négy sarkán helyezkedett el. Minden csoportnak külön előadója volt.

A városháza előtti emelvény körül foglalt helyet a legnagyobb sokaság. Az iskolás gyermekek ajkáról egyszerre csendült fel a Marseillaise búvós melódiája. Proletárgyermekek, a jövő katonái, éneklék a jövő dalát. Kellemesen vegyül a hangáradatba a városháza erkélyén elhelyezkedett dalárda éneke...”³²

1919. Szeged

Szeged ebben az időpontban már francia megszállás alatt volt. Az egyik helyi lap cikket írt május 1. jelentőségéről.³³

³⁰ Szeged és Vidéke 1918. V. 2. p. 4.

³¹ Szegedi Napló 1918. V. 3. p. 4.

³² Népakarat 1919. V. 3. (Hmv-i pártlap.) Réti: p. 230.

³³ Szegedi Napló 1919. IV. 30.

A másik helyi lap ezt írta az ünnep előestéjén, a Munkásotthon május 1-i felavatásával kapcsolatban:

„A május 1-i proletárünnepen avatják fel az új munkásotthont. Az ünnep bizonyosan szép lesz, ha nem is hangos, táncos a vigasságtól. Jelképezni fogja a reményt és csüggedetlenséget, az erőt, hitet a proletárság és az egész emberiség jobb jövőjében. Bús kaszárnyából lesz még egyszer boldog munkásotthon ez a világ”.³⁴

Május elsején csak egy lap jelent meg Szegeden. A Szegedi Friss Újság. Vezércikke Május 1. jelentőségéről szólt a kor cikornyás virágnyelvén: „A nap csillogását nem lehet lámpák fényével elhomályosítani és új hitvallás keletkezését, új Golgoták emelésével nem lehet keresztre feszíteni.”³⁵

Nem lehetett nyíltan ünnepelni a munkásoknak. Csoportosan járni sem volt szabad. De azért kettesével megpróbáltak átszivárogni Újszegedre, hogy a Kállay ligetben eddigi szokás szerint ünnepeljenek. De útközben a katonatisztek letépték a munkásokról a vörös szegfűt és Újszegedre sem juthattak át, mert lezárták a hidat.³⁶

Május elsejék a Horthy-rendszer alatt

A nagy terror következtében alig-alig tudták megünnepelni a dolgozók a munkásünnepet. Csak szórványos adatok vannak ennek a periódusnak a történetére.

1923. Borsy János vásárhelyi építőmunkás verse az emigrációban május elsejéről:

Készülés májusra

*„Sietünk a télből, sietünk kifelé,
Jön már a szép május annak nézünk elé.
Nehezen várunk mi tégedet szép május,
Hogy a hideg telet általad felváltjuk.*

*Majd megkezdődik mindenütt a munka,
Messze elhallatszik a munkások dala.
Pacsirtaszó hallik fenn a magas égbe,
Rigó füttye pedig vetés közepébe . . .”³⁷*

1931. Szeged

Pestolics István, az idős munkásköltő verse május 1-ről. (Hírvers részlet. 1931. május 1.)

*„Soha, soha ilyen rossz életsor
Nem volt még tán a világon,
Hadviselet, elemi csapások,
Nem dúltak így télen, nyáron.*

³⁴ Délmagyarország 1919. IV. 30.

³⁵ Szegedi Friss Újság 1919. V. 1.

³⁶ Dobay Árpád 73 éves asztalos, Kiskundorozsma.

³⁷ Borsi János 73 éves kőműves. Hódmezővásárhely.

*A szegénység átka nehezedik
Mindenkire életében,
Nehéz gondok gyötörnek engem is,
Napokon át és éjjeleken . . .*³⁸

Május 1. a felszabadulás után

A felszabadulás utáni május elsejék Csongrád megyében éppúgy, mint az ország többi részében – a felszabadult nép békevágyának és alkotóerejének megnyilvánulásai.

Szellemes ötletekkel, élőképekkel, munkaeredményeiket hirdetve vonulnak fel a dolgozók.

A részletes dokumentumanyag hozzáférhető a helyi és országos lapokban, feldolgozásuk azonban egy másik tanulmány feladata.

*

E lapokon néhány adatközlő szerény visszaemlékezése kerül napvilágra a lélek mély tárnáiból, ahol gondosan őrizgetve szunnyadtak . . . Az idős munkások és munkásnők féltve őrzött kincsei ezek és a magyar munkásmozgalom távoli időszakának kedves emlékei.

Nem törekedtünk a teljességre, a nyomtatásban megjelent dokumentumokat sem idéztük, ha nem volt múlhatatlanul fontos.

A helyi lapok módszeres átnézésével hatalmas dokumentumanyagot lehetne összegyűjteni (lásd: Réti László: Május 1-re vonatkozó dokumentumgyűjteményét), de a még élő és emlékező idős munkásharcosok ajkán is bizonyára él a régi Csongrád megyei május 1-ék emléke. Ezek felkutatása, emlékezéseik összegyűjtése a közeljövő feladatai közé tartozik.

Nagy Dezső

³⁸ Pestalics István, munkásköltő versei. Foglalkozása cipésmunkás. Elhunyt Szegeden 1932-ben, 75 éves korában. Az idézett vers „Az igazság útja” c. ponyvafüzetében jelent meg. Szeged, Hírlapkiadó, 1931. p. 5.